

På torsdag udkommer Svend Åge Madsens nye roman, "Af den anden verden", og dermed bliver der lagt nye alen til et allerede svimlende forfatter-skab. Hans bøger kan læses hver for sig, men udgør også en helhed. Her er Jyllands-Postens alt for kortfattede indføring i Mesteren fra Aarhus' univers.

DAVID JACOBSEN TURNER david.j.turner@jp.dk

Svend

SCIENCE FICTION

Motsat hvad mange tror, er science fiction ikke nødvendigvis kendetegnet ved flyvende biler og laserpistoler. Genren handler om at fremskrive aktuelle udviklinger og beskrive en verden, der kan blive sand en gang. I den forstand er Svend Åge Madsen science fiction-forfatter, mener forfatter og litterat Niels Dalgaard:

»Fra og med romanen "Liget og lysten" (1968) begynder han at inddrage genrens karakteristika i sine bøger. "Se Dagens Lys" (1980) er også udpræget science fiction, da den foregår i en fremtidig verden, hvor alle mennesker bliver udstyret med en ny tilværelse hver dag.«

Også i hovedværket "Tugt og utugt i mellemtiden" (1976) er der et klart science fiction-element. Bogen foregår i 70'ernes Aarhus, men den er fortalt fra en fremtid, hvor man ikke længere har romaner, så den er en fremtidig historisk roman om vores nutid.

»Det er netop karakteristisk for science fiction, at den handler om sin samtid, snarere end fremtiden,« siger Niels Dalgaard.

VIKELIGHEDEN

På overfladen ligner Svend Åge Madsens verden den, vi andre færdes i. Men ét parameter er ændret. Måske kan tiden manipuleres, måske er genteknologien voldsomt fremskredet, måske kan to mennesker dele én krop. Derfor kalder forfatterkollega Peter Adolphsen ham "ideernes forfatter":

»De kommer til ham med en overjordisk naturlighed, og han er nok den danske forfatter, der er allerbedst til at få ideer. Alle hans romaner har nogle greb, hvor jeg tænker: "Fuck, det er godt fundet på." Han skriver fantastisk litteratur i den forstand, at det vigtigste er den nye idé, der afstedkommer en masse følgevirkninger.«

Netop derfor ser forfatter Peter Adolphsen ham som et stort forbillede:

»Jeg har altid prøvet at aflure ham hans sindssyge idéer. Jo vildere en idé man kan slippe af sted med, desto større en bedrift er det, og han tager altid stikket hjem.«

EKSPERIMENTER

Mette Mortensen, en af Svend Åge Madsens to redaktører på Gyldendal, ser ham som eksperimenters forfatter. Dels eksperimenterer han bestandig med, hvordan man kan bygge en fortælling op (i hans bibliografi finder vi både en *uroman* og en *mikroman*), dels eksperimenterer hans karakterer med tilværelsen - i "Levemåder" (2004) handler det om lykkeligt partnerbytte i en velfungerende fireenighed.

Også i den nye roman eksperimenteres der på livet løs, fortæller Mette Mortensen:

»Handlingen er et tankeeksperiment: "Hvad hvis det moderne menneske blev nulstillet og tvunget til at opleve og opbygge verden på ny?" En del af den opbygning bliver netop at eksperimentere, og på den måde gennemløber karaktererne den vestlige videnskabshistorie, når de eksperimenterer med elektricitet, befrugtning og fortælling.«

NATURVIDENSKAB

I romanen "Lad tiden gå" (1986) møder vi en gal videnskabsmand, doktor Jeyde, hvis navn ligner en blanding af Jekyll og Hyde, og som flytter universet i tid. Han er blot en af de forskere, som befolker Madsens univers. Som ung læste forfatteren matematik på universitetet, og hans store interesse for naturvidenskab sætter sig tydelige spor i forfatterens og redaktør Lars Green Dalls:

»Han har et fuldtone greb om naturvidenskaben. "Lad tiden gå" (1986) behandler kronofysikken, "Genspejlet" (1999) beskæftiger sig med molekylærbiologi. Og i en af hans smukkeste noveller, "Anica og Sophus" fra "Pigen i cementblanderen" (2013), møder vi en mand og en kvinde, som på grund af krumme tidskurver lykkes med at forelske sig - og lidt til - på trods af at de lever med knap hundredeårs adskillelse. Novellen er et mesterstykke: Det er kun Madsen, der kan benytte komplekse begreber fra den moderne teoretiske fysik til at skrive en gripende fortælling om lykkelig eller ulykkelig kærlighed.«

DØDEN

Mennesker kommer af dage på sære måder i Svend Åge Madsens forfatterskab. En mand opdager ved klaveret, at han vil dø, så snart han har spillet sin nuværende sang færdig, men formår med stor behændighed at holde melodien gående i årevis. En anden beslutter sig for at begå selvmord, så snart han får tid, men der bliver ved at komme ting i vejen. (I et interview har Svend Åge Madsen med glimt i øjet bekræftet, at det samme er tilfældet for ham selv). Og i en novelle indser læseren, men ikke fortælleren, at det er sidstnævnte, der har begået et mord.

Døden er dog ikke altid endelig - selv om man er død, kan man stadig stå foran et langt ægteskab, og fortællingen har det med at overvinde døden, så de afdøde kan fortælles videre på nye måder.

ILLUSTRATION: Rina Kjeldgaard

Åge

ÅRHUS

Det siges, at hvis man måler fra Nordkap til Sicilien og fra Irland til Uralbjergene, finder man ret præcist Europas midtpunkt i Aarhus. I Svend Åge Madsens værk fremstår Smilets By snarere som verdens centrum, og populært kaldes han Mesteren fra Aarhus.

I sin debutroman, "Besøget", fra 1963 forsøgte han ellers at fremskrive en abstrakt, ikke-identificerbar virkelighed, men da hovedpersonen træder ind ad bagdøren i en bus, sendes tankerne alligevel til hans hjemby, og med undtagelse af et par af de tidlige, meget eksperimenterende værker har hans handlinger alle udspillet sig i et genkendeligt og dog mærkværdigt Aarhus, hvor faktiske bygninger ligger side om side med opdigtede, og hvor persongalleriet er en blanding af virkelige historiske personer fra byen og Madsens egne karakterer.

Set i det lys er hans forestående roman, "Af en anden verden", ægte breaking news: Den udspiller sig i Australien, og ordet Aarhus optræder ikke én gang på de 534 sider.

GUD

I romanen "Jakkels vandring" (1974) hører vi om en modvillig profet ved Silkeborgsøerne, som uforvarende får pådraget sig syv disciple, som hver nedskriver et vidnesbyrd om ham, men alle udlægger hans lære forskelligt.

Handlingen er sigende for Svend Åge Madsens drillende omgang med religion. I "At fortælle menneskene" (1989) møder vi "det ateistiske gudsbevis":

Hvis Gud eksisterer, er der to muligheder: 1. Han ønsker ikke, at vi skal kende noget til ham, og har indrettet verden derefter. 2. Han vil vise menneskene, hvad den rette religion er. Hvis 2 gør sig gældende, vil der overalt i verden være mennesker, der har erkendt ham. Men da ateismen er den eneste "tro", der har fandtes i alle kulturer, må ateismen være den rette religion, og Gud eksisterer ikke. Hvis 1 gør sig gældende, eksisterer Gud i al hemmelighed, men det er blasfemi at påstå hans eksistens, da det går imod hans vilje.

ERKENDELSE

Er det overhovedet muligt at erkende verden, som den er? For Madsen giver dette spørgsmål ikke rigtig mening. Nødtvungent medgiver han, at verden i en vis forstand er derude, men den får først facon, når vi fortæller om den. Mennesker tror, de tænker rationelt, men i praksis digter vi historier ud fra de små stykker viden, vi har til rådighed. Hver fortælling er dog kun én version af sandheden, og derfor bliver de samme begivenheder fortalt, genfortalt og omfortalt løbende i forfatterens forfatterskab.

madsen

MAKROTEKST

Svend Åge Madsens forfatterskab hænger sammen. Hovedpersonen i én roman er biperson i en anden, og korte bekendtskaber fra en tidlig fortælling dukker op som ægtefælle eller banemand til karakterer i en senere murstensroman.

Litterat og forfatter Niels Dalgaard har opfundet begrebet "makrotekst" om det samlede, svimlende Madsen-univers, og han mener, at netop kompleksiteten og sammenhængen i forfatterens univers gør ham unik.

»Jeg mener, at det er i Nobelpris-klassen. Det er helt enestående.«

Forfatter og redaktør Lars Green Dall er enig: »På verdensplan er det helt unikt, at en forfatter gennem mere end 50 år og på tværs af genrer bliver ved at lægge ekstra lag på og skabe nye forbindelser mellem de samme karakterer på kryds og tværs.«

ALTER EGOER

Et af Svend Åge Madsens hovedværker er romanen "Syv aldres galskab" (1994). Undersætter man det til engelsk, bliver det til Seven Age Madness, et af forfatterens utallige akronymer og alter egoer. Madsen har fortalt, at en amerikansk slægtning havde svært ved at udtale Svend og i stedet kaldte ham Seven, og at en indisk kollega titulerede ham "mr. Madness".

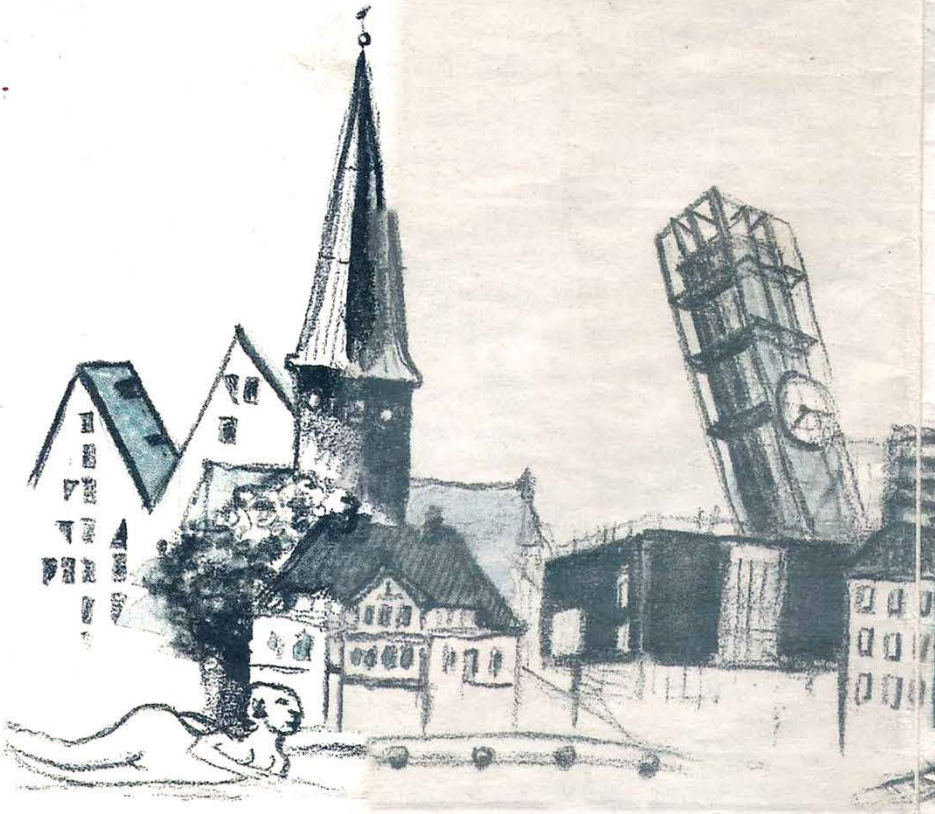
En person ved navn Seven Age Madnes dukker også op i "Af sporet er du kommet" (1984). Som ung skrev denne Madnes avantgardebøger, der blev anmeldt pænt, men intet solgte. En dag blev han kontaktet af en fremmed magt, som købte hans identitet og siden har udsendt bøger i hans navn.

Blandt Madsens andre alter egoer finder man Viktor H. Kyrge i "Mellem himmel og jord" (1990), Alian Sandme i "Dage med Diam" (1972) og Steen Pekoral i "Tugt og utugt i mellemtiden" (1976). Sidstnævnte kan ikke ulig sin skaber - kendes på, at han prøver at være skaldet og langhåret på samme tid.

DRAMA

Svend Åge Madsen er for længe siden kanoniseret for sin prosakunst, og tusinder af danskere har stiftet bekendtskab med hans noveller og romaner. Mindre kendt er hans dramatik, men den er lige så omfattende. Forfatter og redaktør Lars Green Dall kalder dramatikken "Madsens oversete skygge"-værelse.

Han var i en periode husdramatikker ved Aarhus Teater, og siden debutten i 1963 har han skrevet mere end 40 dramatiske værker fordelt på skuespil, dramatiseringer, syngespil, opera, tv-spil, hørespil og duketeater. Blandt andet har han skrevet såvel en operafantasi som en *soopera* med sin datter, Maria S. Madsen.

STRAF

I 60'erne sendte tidsskriftet Vindrosen Svend Åge Madsen på reportageopgave i Vestre Fængsel, og det blev en formativ oplevelse for ham.

10 år efter mødet med kriminalforsorgen forløste han sine overvejelser om skyld, straf og soning i hovedværket "Tugt og utugt i mellemtiden" (1976). Bogen handler om den unge mand Ludvig Alster, der dømmes uskyldigt for mord og siden flygter for at hævne sig på de ansvarlige. Undervejs benår dronning Margrethe en tilfældigvis tyv afhængig af udfaldet af en boksekamp, og der bliver i det hele taget overvejet alternative straffemetoder.

Efter at have udgivet bogen blev Madsen indkaldt som lægdommer - antageligt fordi en læser mente, at han selv skulle prøve kræfter med systemet.

ENCYKLOPÆDI

Det er de færreste forfattere forundt at blive genstand for et helt opslagsværk, men det er også de færreste forfattere, der har skabt et persongalleri som Madsens.

Da litterat Niels Dalgaard i sin tid underviste i Madsens forfatterskab på universitetet og bemærkede, at mange navne gik igen, satte han sig for at lave en karakterliste i sin sommerferie. Han havde forventet, at den ville fylde 10 sider, men kom tilbage med 141 sider, og kort efter udkom "At fortælle menneskene" (1989), som rummer 126 nye personer.

Resultatet af hans opregning blev bogen "Dage med Madsen" (1996), og skønt der er kommet nye karakterer til siden dens udgivelse, er den stadig en uvurderlig kilde til viden om småforbryderen Skæven, filmstjernen Diam, bogtrykkeren Hans Hansson Skonning, indvandrerpiguen Li-laioimai og deres hundrede af beståede karakterer.

NARRATIV

Et af Svend Åge Madsens store værker hedder "At fortælle menneskene" (1989), og det er netop, hvad han gør. I sine allerførste bøger skrev han antihistorier og søgte at gøre op med narrativet, men fra og med "Dage med Diam" (1972) er han trådt i karakter som den store historiefortæller i dansk litteratur.

Ifølge Madsen tænker og forstår vi gennem fortællinger. Vi fortæller os selv og hinanden, og verden får først form, når vi fortæller om den. Derfor bruger han fortællingen som sit laboratorium, hvori han skaber verdener og undersøger sit stof.

Da denne signatur besøgte ham i Risikov for år tilbage, sagde han: »Jeg håber, at jeg på et tidspunkt har fortalt så mange historier, at de begynder at avle selv og fortælle sig selv videre, så jeg kan bakke ud af det.«

Hvis nogen kan lykkes med dét forhåbende, må det være Svend Åge Madsen.